МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра аудиту

СЕРДЮК Олександра Олександрівна

Аудит і аналіз ефективності використання основних засобів підприємства / Audit and Analysis of the Efficiency of Fixed Asset Utilization in an Enterprise

спеціальність: D1 - Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма - Аудит та державний фінансовий контроль

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ОАДФКм-21
О. О. Сердюк (Моткалюк)

_____

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, О. М. Черешнюк

_____

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"___" _____20____р.

Завідувач кафедри
_____**В. М. Панасюк**

ТЕРНОПІЛЬ-2026

Зміст

Вступ 4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА 7
1.1. Економічна сутність, критерії визнання та принципи обліку основних засобів підприємства 7
1.2. Класифікація основних засобів та їх значення в системі управління підприємством 14
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА 20
2.1. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку, аудиту й аналізу основних засобів 20
2.2. Організаційні засади та планування аудиту основних засобів підприємства 28
2.3. Методика аудиту наявності, руху та оцінки основних засобів підприємства 34
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НИМИ 42
3.1. Аналіз складу, структури, динаміки та технічного стану основних засобів 42
3.2. Удосконалення управління основними засобами підприємства в умовах цифровізації 49
Висновки 56
Список використаних джерел 59

Список умовних позначень

ОЗ – основні засоби

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

МСА – Міжнародний стандарт аудиту

Вступ

Актуальність теми дослідження зумовлена важливим значенням ОЗ у формуванні виробничого потенціалу підприємства, забезпеченні безперервності господарської діяльності та досягненні належного рівня економічної ефективності. В умовах економічної нестабільності, обмеженості інвестиційних ресурсів, зростання витрат на придбання й утримання обладнання та прискорення технологічних змін особливого значення набувають питання раціонального використання, своєчасного оновлення та відтворення ОЗ. Недостатній рівень технічного переоснащення, фізичне зношування та моральне старіння виробничого обладнання можуть негативно впливати на продуктивність праці, собівартість продукції, фінансові результати та конкурентоспроможність підприємства. За таких умов зростає необхідність удосконалення методичних підходів до аудиту й аналізу ОЗ, спрямованих на забезпечення достовірності облікової інформації, оцінювання технічного стану активів, виявлення резервів підвищення ефективності їх використання та обґрунтування управлінських рішень.

Особливої актуальності дослідження набуває в умовах цифровізації господарських процесів, яка змінює традиційні підходи до обліку, контролю та управління основними засобами підприємства. Використання автоматизованих інформаційних систем, цифрового моніторингу, аналітичних технологій та інструментів прогнозування створює нові можливості для підвищення прозорості операцій, оптимізації витрат на технічне обслуговування й забезпечення ефективного використання виробничих потужностей. Водночас ускладнення облікових процедур, необхідність обґрунтованого визначення вартості активів, правильності нарахування амортизації та відображення операцій з їх руху посилюють роль аудиту як інструменту незалежного оцінювання достовірності фінансової інформації. Комплексне поєднання аудиторських процедур та економічного аналізу дозволяє сформувати належне інформаційне забезпечення управління

матеріально-технічним потенціалом підприємства, визначити напрями його модернізації та створити передумови для підвищення ефективності господарської діяльності й забезпечення стійкого розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних положень та організаційно-методичних підходів до аудиту й аналізу ОЗ підприємства, а також визначення напрямів удосконалення управління ними для підвищення ефективності використання матеріально-технічного потенціалу.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити економічну сутність ОЗ, дослідити критерії їх визнання та принципи бухгалтерського обліку;
- узагальнити наукові підходи до класифікації ОЗ та визначити їх значення в системі управління підприємством;
- дослідити нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку, аудиту й аналізу ОЗ;
- розглянути організаційні засади та особливості планування аудиту ОЗ підприємства;
- систематизувати методичні прийоми та процедури аудиту ОЗ, визначити особливості оцінювання системи внутрішнього контролю;
- охарактеризувати методичні підходи до аналізу складу, структури, динаміки, технічного стану та ефективності використання ОЗ;
- обґрунтувати напрями вдосконалення управління основними засобами підприємства з урахуванням сучасних цифрових технологій.

Об’єктом дослідження є процеси аудиту, аналізу та управління основними засобами підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційних і методичних положень щодо проведення аудиту, аналізу ефективності використання та вдосконалення управління основними засобами підприємства.

Методи дослідження. У процесі виконання випускної кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналіз і синтез – для розкриття економічної сутності ОЗ та узагальнення наукових підходів до їх визначення; систематизацію та класифікацію – для впорядкування класифікаційних ознак ОЗ; порівняння – для дослідження нормативних вимог і методичних підходів до їх обліку та аудиту; системний підхід – для визначення взаємозв'язків між складовими управління основними засобами; графічний і табличний методи – для узагальнення та наочного представлення результатів дослідження; методи економічного аналізу – для характеристики показників стану, руху та ефективності використання ОЗ; узагальнення – для формулювання висновків і визначення напрямів удосконалення управління основними засобами в умовах цифровізації.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, критерії визнання та принципи обліку основних засобів підприємства

ОЗ є важливою складовою ресурсного потенціалу підприємства, що формує матеріально-технічну основу його господарської діяльності та забезпечує безперервність виробничих і управлінських процесів. Від їх наявності, технічного стану, структури та ефективності використання значною мірою залежать виробничі можливості підприємства, рівень продуктивності праці, собівартість продукції, конкурентоспроможність і фінансові результати діяльності. В умовах технологічного розвитку, цифровізації економіки та посилення конкуренції особливого значення набувають питання раціонального формування, оновлення та ефективного використання ОЗ. І. М. Сафронська, Г. Є. Бєсєдина, Т. В. Ковальова зазначають, що у сучасних умовах цифровізації економіки, технологічних трансформацій та посилення конкурентного середовища ОЗ відіграють стратегічну роль у забезпеченні стабільності господарської діяльності, підвищенні продуктивності праці, впровадженні інновацій та зміцненні економічного потенціалу підприємства [58].

Економічна сутність ОЗ визначається їхньою роллю у процесі створення продукції, виконання робіт і надання послуг. На відміну від оборотних активів, які переважно споживаються протягом одного операційного циклу, ОЗ використовуються підприємством упродовж тривалого періоду, зберігаючи при цьому свою натурально-речову форму. Їхня вартість поступово переноситься на собівартість продукції, робіт або послуг шляхом нарахування амортизації, що відображає систематичний розподіл вартості активів протягом строку їх корисного використання.

У системі управління підприємством ОЗ розглядаються не лише як сукупність матеріальних активів, а й як важливий чинник формування економічного потенціалу, забезпечення фінансової стійкості та досягнення стратегічних цілей. Раціональне використання виробничого обладнання, будівель, споруд, транспортних засобів та інших об'єктів сприяє підвищенню результативності господарської діяльності, оптимізації витрат і створенню передумов для подальшого розвитку підприємства.

Дослідження економічної сутності ОЗ потребує врахування різних наукових підходів до трактування цієї категорії. У науковій літературі ОЗ характеризуються з позицій їх матеріально-речової форми, функціонального призначення, тривалості використання, особливостей перенесення вартості та здатності забезпечувати отримання майбутніх економічних вигід. Водночас нормативно-правовий підхід акцентує увагу на критеріях визнання, оцінки та відображення ОЗ у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. У таблиці 1.1 узагальнено підходи до визначення економічної сутності ОЗ на основі тверджень авторів наведених у додатку А.

Узагальнення наукових і законодавчих підходів до визначення ОЗ свідчить про різноманітність поглядів на їх економічну сутність. Більшість дослідників акцентують увагу на тривалому характері використання ОЗ, збереженні їх матеріально-речової форми та поступовому перенесенні вартості на результати господарської діяльності. Водночас окремі автори розглядають ОЗ через призму капітальних вкладень, матеріально-технічного забезпечення виробництва або критеріїв їх визнання у складі активів підприємства.

Відтак, ОЗ доцільно визначати як сукупність матеріальних необоротних активів, що використовуються підприємством у процесі здійснення господарської діяльності протягом тривалого періоду, формують його виробничий та економічний потенціал і забезпечують отримання майбутніх економічних вигод. Таке трактування поєднує ресурсний, функціональний та

економічний підходи, а також враховує значення ОЗ як об'єкта аудиту й аналізу ефективності їх використання.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення економічної сутності ОЗ

Джерело	**Зміст трактування поняття «ОЗ»**	**Ключова характеристика підходу**
НП(С)БО 7 «ОЗ»	Матеріальні активи, призначені для тривалого використання у виробничій, адміністративній та іншій діяльності підприємства	Функціональне призначення та строк корисного використання
Податковий кодекс України	Матеріальні активи, які відповідають установленим податковим критеріям вартості, строку використання та господарського призначення	Податкові критерії визнання та амортизації
МСБО 16 «Основні засоби»	Матеріальні об'єкти, що використовуються у господарській діяльності або передаються в оренду та призначені для експлуатації протягом більш ніж одного звітного періоду	Тривалість використання та економічне призначення
Ф. Ф. Бутинець	Матеріальні активи довгострокового використання, що забезпечують виконання виробничих, управлінських та інших функцій підприємства	Обліково-функціональний підхід
А. Г. Загородній	Матеріальні ресурси, що використовуються у виробничій діяльності протягом тривалого часу без істотної зміни натуральної форми	Тривалість експлуатації та збереження фізичної форми
А. М. Михайлов	Довгострокові активи, що беруть участь у кількох операційних циклах, забезпечують економічні вигоди та поступово амортизуються	Економічна вигода та перенесення вартості
В. С. Сухарський	Засоби праці виробничого та невиробничого призначення, які використовуються багаторазово зі збереженням матеріальної форми	Участь у господарських процесах і поступове зношування
П. Т. Саблук, В. Б. Мосаковський	Матеріальні цінності тривалого використання, вартість яких поступово включається до витрат діяльності	Довгостроковість використання та розподіл вартості
Н. М. Ткаченко	Сукупність матеріальних засобів праці, що функціонують у різних сферах діяльності та відповідають установленим критеріям визнання	Майновий склад і критерії віднесення до ОЗ
Л. Д. Шурда	Засоби праці, представлені у вартісному вимірі та відображені у складі активів підприємства	Вартісна оцінка та балансове відображення

Особливого значення набуває комплексне дослідження ОЗ як об'єкта бухгалтерського обліку, аудиту та економічного аналізу. З позиції бухгалтерського обліку ОЗ є об'єктами визнання, оцінки та документального відображення господарських операцій. З позиції аудиту вони розглядаються як об'єкти незалежної перевірки достовірності облікової інформації, правильності оцінки та відповідності відображення операцій установленим вимогам. З позиції економічного аналізу ОЗ виступають важливим елементом оцінювання майнового стану, виробничого потенціалу та ефективності використання ресурсів підприємства.

Визнання матеріальних активів у складі ОЗ підприємства є важливим етапом організації бухгалтерського обліку, оскільки визначає порядок їх оцінювання, відображення у фінансовій звітності, нарахування амортизації та здійснення подальшого контролю за ефективністю використання. У 2026 році нормативні засади визнання ОЗ в Україні регламентуються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 « Основні засоби » [38], Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [68] та положеннями Податкового кодексу України [47]. При цьому необхідно розмежовувати критерії бухгалтерського визнання ОЗ і вимоги податкового законодавства, оскільки вони мають різне функціональне призначення.

Відповідно до НП(С)БО 7, основними засобами визнаються матеріальні активи, які підприємство утримує для використання у процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг, передачі в оренду або виконання адміністративних і соціально-культурних функцій [38]. Визначальною характеристикою таких активів є очікуваний строк їх корисного використання, що перевищує один рік або операційний цикл, якщо він триваліший за рік. Водночас визнання об'єкта активом передбачає ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід від його використання та можливість достовірного визначення його вартості.

Основні характеристики, за якими здійснюється ідентифікація та визнання об'єктів ОЗ, доцільно систематизувати за економічними, функціональними, часовими та вартісними критеріями подано у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Критерії визнання об'єктів основними засобами

Критерій	**Характеристика**
Матеріальна форма	Об'єкт має фізичну, матеріально-речову форму та належить до матеріальних активів підприємства
Строк корисного використання	Очікуваний період експлуатації перевищує один рік або операційний цикл, якщо він довший за рік
Функціональне призначення	Використання у виробничій, господарській, адміністративній діяльності, для надання послуг або передачі в оренду
Майбутні економічні вигоди	Існує ймовірність отримання економічних вигід від використання об'єкта
Достовірність оцінки	Первісна вартість об'єкта може бути достовірно визначена
Вартісна межа	У бухгалтерському обліку встановлюється підприємством у межах облікової політики для розмежування ОЗ і малоцінних необоротних матеріальних активів; для податкових цілей передбачено окремий критерій
Характер використання	Об'єкт призначений для тривалої експлуатації, а не для звичайного продажу в межах господарської діяльності
Контроль над активом	Підприємство контролює економічні вигоди від використання об'єкта, що є загальною ознакою активу

Особливої уваги заслугвує вартісний критерій визнання ОЗ, оскільки його застосування в бухгалтерському та податковому обліку відрізняється. У бухгалтерському обліку за НП(С)БО 7 підприємство самостійно визначає вартісні ознаки предметів, що включаються до складу малоцінних необоротних матеріальних активів, і закріплює відповідне рішення у своїй обліковій політиці. Водночас відповідно до Податкового кодексу України у 2026 році вартісна межа для визнання матеріальних активів основними засобами в податковому обліку становить понад 20 000 грн. Отже,

«матеріальні активи вартістю 20 000 грн або менше не належать до ОЗ для цілей зазначеного податкового визначення, однак можуть відображатися у складі ОЗ у бухгалтерському обліку залежно від облікової політики підприємства» [47].

Варто також зазначити, що вартісна межа не є універсальним критерієм визнання активу основним засобом. Для бухгалтерського обліку першочергове значення мають його економічне призначення, очікуваний строк використання, можливість отримання економічних вигід та достовірність оцінки. Крім того, не всі ОЗ підлягають амортизації: зокрема, відповідно до НП(С)БО 7 амортизація земельних ділянок не нараховується [38].

Отже, визнання об'єктів основними засобами передбачає комплексне оцінювання їх економічних, функціональних, часових і вартісних характеристик з урахуванням вимог чинного законодавства та положень облікової політики підприємства. Дотримання встановлених критеріїв забезпечує обґрунтованість формування вартості необоротних активів, достовірність фінансової звітності та створює належну інформаційну основу для проведення аудиту й аналізу ефективності використання ОЗ.

І. Є. Галущак зазначає, що важливе значення для організації бухгалтерського обліку ОЗ має дотримання основоположних принципів формування фінансової інформації, які забезпечують достовірність, повноту та обґрунтованість відображення господарських операцій [11]. Застосування цих принципів дозволяє належним чином здійснювати визнання та оцінювання ОЗ, відображати операції з їх придбання, використання та вибуття, а також формувати достовірну інформацію про майновий стан підприємства. Водночас вони створюють методологічну основу для проведення аудиту, спрямованого на перевірку правильності облікових процедур і достовірності показників фінансової звітності. Основні принципи бухгалтерського обліку та особливості їх застосування щодо ОЗ узагальнено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Принципи бухгалтерського обліку та особливості їх застосування стосовно ОЗ підприємства

Принцип повного висвітлення передбачає розкриття суттєвої інформації про наявність, вартість, амортизацію та вибуття ОЗ у фінансовій звітності. Автономність забезпечує відокремлення активів підприємства від особистого майна його власників, тоді як послідовність передбачає стабільне застосування обраних методів оцінювання та амортизації ОЗ. Принцип безперервності ґрунтується на припущенні про подальше функціонування підприємства, що враховується під час оцінювання його необоротних активів. Нарахування забезпечує визнання амортизації та інших витрат у періоді їх виникнення незалежно від руху грошових коштів. Превалювання сутності над формою передбачає відображення операцій з основними засобами відповідно до їх економічного змісту, а єдиний грошовий вимірник забезпечує узагальнення інформації про їх вартість у фінансовій звітності.

Дотримання зазначених принципів сприяє формуванню достовірної та порівнянної облікової інформації про ОЗ, забезпечує належне відображення операцій з їх надходження, експлуатації та вибуття. Водночас ці принципи формують методологічну основу аудиту ОЗ, дозволяють оцінювати

правильність застосування облікової політики підприємства, виявляти можливі порушення та забезпечувати інформаційну базу для аналізу ефективності використання ОЗ.

1.2. Класифікація основних засобів та їх значення в системі управління підприємством

Дослідження економічної сутності ОЗ та узагальнення наукових підходів до їх трактування зумовлюють необхідність розгляду їх класифікації, яка має важливе значення для організації бухгалтерського обліку, проведення аудиту та оцінювання ефективності використання. Різноманітність ОЗ за функціональним призначенням, характером участі у господарських процесах, технічними характеристиками та умовами експлуатації потребує їх систематизації за відповідними ознаками. Науково обґрунтована класифікація дозволяє впорядкувати інформацію про склад і структуру ОЗ, забезпечити належний контроль за їх наявністю та рухом, визначити особливості нарахування амортизації, а також сформувати інформаційну основу для аналізу їх технічного стану та результативності використання. З огляду на це доцільно розглянути основні класифікаційні ознаки ОЗ та охарактеризувати їх значення в системі управління підприємством [66].

Вагомий внесок у розвиток наукових підходів до класифікації ОЗ зробила О. А. Євтушенко [16], яка досліджує зазначене питання в контексті потреб процесно-орієнтованого управління підприємством. Авторка обґрунтовує необхідність удосконалення традиційних класифікаційних підходів з урахуванням особливостей функціонування бізнес-процесів та інформаційних потреб суб'єктів управління. У дослідженні наголошується, що «існуючі класифікації не повною мірою враховують зв'язок між використанням ОЗ і результативністю окремих господарських процесів. У зв'язку з цим запропоновано розширити систему класифікаційних ознак,

орієнтуючись на завдання управління відтворенням ОЗ та його фінансовим забезпеченням. Такий підхід створює можливості для більш детального дослідження участі матеріальних активів у формуванні результатів діяльності підприємства, визначення їх ролі у виконанні окремих бізнес-процесів та підвищення обґрунтованості управлінських рішень» [16].

Теоретичні аспекти формування понятійного апарату та класифікації ОЗ ґрунтовно розглядаються у праці В. Б. Мішури та А. Є. Спіцина [35]. Науковці досліджують еволюцію економічної категорії «ОЗ», розкриваючи особливості її трактування в економічній теорії, бухгалтерському обліку та практиці господарювання. Особливу увагу приділено відмінностям між поняттями ОЗ, основних фондів та основного капіталу, а також проблемам оцінювання і відображення матеріальних необоротних активів. Автори наголошують на необхідності формування достовірної облікової інформації про наявність, рух і технічний стан ОЗ, оскільки саме вона забезпечує можливість об'єктивного аналізу та ефективного управління виробничими ресурсами.

Питання економічного змісту та систематизації ОЗ досліджують також О. В. Костюнік та А. А. Наконечна [24]. Їхня праця присвячена узагальненню підходів до визначення ОЗ та розгляду особливостей їх класифікації. Зазначений напрям дослідження є важливим, оскільки дозволяє встановити взаємозв'язок між економічною природою матеріальних активів, їх функціональним призначенням та порядком відображення у складі необоротних активів підприємства. Систематизація класифікаційних ознак створює передумови для формування належної інформаційної бази бухгалтерського обліку, проведення структурного аналізу ОЗ і визначення напрямів оптимізації їх складу.

Окремий напрям наукових досліджень пов'язаний із галузевими особливостями класифікації ОЗ. Зокрема, В. О. Коритний [21] розглядає питання вдосконалення класифікації та методики показників аналізу використання ОЗ сільськогосподарських підприємств. Галузева специфіка аграрного виробництва зумовлює особливі вимоги до складу та структури

матеріально-технічних ресурсів, оскільки результативність їх використання значною мірою залежить від сезонності виробництва, характеру технологічних операцій та умов експлуатації обладнання. У цьому контексті класифікація ОЗ набуває важливого аналітичного значення, дозволяючи враховувати відмінності між окремими групами виробничих активів.

Особливості класифікації ОЗ комунальних підприємств висвітлено у дослідженні А. П. Косяк [25]. Авторка розглядає взаємозв'язок між економічною сутністю ОЗ, їх вартісною оцінкою, первинним обліком і документальним оформленням господарських операцій. Такий підхід відображає важливість узгодження класифікаційних ознак із практичними процедурами облікового відображення матеріальних активів.

Важливе місце серед наукових досліджень посідає праця Г. М. Лютової та О. М. Атамась [29], присвячена класифікації ОЗ як передумові організації їх обліку та аналізу. Авторки систематизують існуючі класифікаційні підходи та обґрунтовують необхідність удосконалення групування інформації про виробничі й невиробничі ОЗ на рахунках бухгалтерського обліку. Особливістю дослідження є акцент на інформаційному забезпеченні управління основними засобами, оскільки застосування обґрунтованої класифікації дозволяє не лише впорядкувати облікові дані, а й забезпечити їх використання для проведення аналітичних процедур.

Подальший розвиток наукових підходів до класифікації ОЗ представлено у дослідженні К. О. Кухти та Т. А. Орошан [26]. Науковці розглядають класифікацію як важливий інструмент систематизації інформації для потреб бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Особлива увага приділяється узагальненню існуючих підходів і можливостям їх використання для формування інформаційної бази оцінювання складу, структури та результативності використання ОЗ. У цьому контексті важливим є забезпечення взаємозв'язку між класифікаційними ознаками, порядком облікового відображення активів і системою показників ефективності їх експлуатації.

Окремої уваги заслуговує дослідження Ю. М. Перетятько [46], присвячене фасетній класифікації ремонту ОЗ для потреб фінансового та управлінського обліку. Зазначений напрям розширює традиційні підходи до систематизації ОЗ, оскільки передбачає дослідження не лише самих матеріальних активів, а й господарських операцій, пов'язаних із підтриманням їх належного технічного стану. Фасетний підхід до класифікації дає можливість розглядати ремонтні роботи за кількома незалежними ознаками, що підвищує деталізацію інформації про витрати на експлуатацію та відновлення ОЗ.

Сучасні тенденції розвитку класифікації ОЗ відображено у праці О. Г. Вагонової та Ю. С. Госалова [5], присвяченій інноваційним аспектам групування матеріальних активів у динамічних секторах економіки. Автори розглядають класифікацію у взаємозв'язку з особливостями управління основними засобами в умовах технологічних змін та необхідності адаптації підприємств до сучасних економічних викликів. Важливим напрямом дослідження є врахування інноваційних характеристик активів та особливостей їх використання в умовах прискореного технологічного оновлення.

Особливості класифікації ОЗ підприємств суспільного інтересу досліджує В. В. Шацков [62]. Автор пропонує розширену систему класифікаційних ознак, яка враховує групи ОЗ, моделі їх оцінювання, характер експлуатації, особливості перенесення вартості, рівень агрегування, способи отримання економічних вигід та необхідність проведення поліпшень. Окрему увагу приділено екологічним і соціальним аспектам використання ОЗ, а також потребам формування інтегрованої звітності. Запропонований підхід орієнтований на підвищення інформаційної прозорості діяльності підприємств і забезпечення потреб широкого кола користувачів звітної інформації.

Узагальнення розглянутих наукових праць дозволяє встановити, що підходи до класифікації ОЗ поступово трансформуються від традиційного групування за матеріально-речовими та функціональними ознаками до

комплексних систем, орієнтованих на потреби управління, аудиту та економічного аналізу. Якщо ранні дослідження переважно зосереджувалися на визначенні економічної сутності ОЗ, особливостях їх визнання та облікового відображення, то сучасні наукові розробки дедалі більше враховують технологічні, інноваційні, управлінські та соціально-екологічні характеристики активів.

Класифікація ОЗ є важливим елементом організації бухгалтерського обліку, аудиту та економічного аналізу, оскільки забезпечує систематизацію матеріальних необоротних активів за їх економічними, функціональними, технічними та організаційними характеристиками. Різноманітність ОЗ за призначенням, умовами експлуатації, способами надходження та характером участі у господарських процесах зумовлює необхідність їх групування за відповідними ознаками. Водночас розвиток технологій, цифровізація виробничих процесів і зміна підходів до управління активами потребують удосконалення традиційних класифікацій з урахуванням сучасних вимог до формування обліково-аналітичної інформації. Застосування комплексного підходу до класифікації дозволяє забезпечити належний контроль за наявністю та рухом ОЗ, оцінити їх технічний стан, визначити ефективність використання та обґрунтувати напрями оновлення матеріально-технічної бази підприємства. Основні класифікаційні ознаки ОЗ, запропоновані науковцями К. О. Кухта та Т. А. Орошан з урахуванням нормативних положень і сучасних потреб управління, представлено на рис. 1.2.

Класифікація ОЗ формувалася поступово відповідно до розвитку економічних відносин, виробничих технологій та системи бухгалтерського обліку. Історично основні засоби розглядалися насамперед як засоби праці, що багаторазово беруть участь у виробничому процесі, зберігають свою матеріальну форму та поступово переносять вартість на виготовлену продукцію. На ранніх етапах розвитку облікової практики їх групування здійснювалося переважно за натурально-речовими ознаками, зокрема виділялися будівлі, споруди, машини, обладнання та транспортні засоби. З

ускладненням господарських процесів класифікація доповнювалася ознаками функціонального призначення, характеру використання, належності, технічного стану та участі у формуванні економічних результатів.

Рис. 1.2. Класифікація ОЗ підприємства за основними ознаками [26]

Запропоноване групування поєднує нормативні й аналітичні підходи та дозволяє комплексно оцінювати структуру матеріально-технічного потенціалу підприємства. Використання такої класифікації сприяє підвищенню достовірності облікової інформації, удосконаленню аудиторських процедур, оцінюванню технічного стану ОЗ і виявленню резервів підвищення ефективності їх використання.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку, аудиту й аналізу основних засобів

Ефективна організація обліку, аудиту й аналізу ОЗ підприємства ґрунтується на належному нормативно-правовому регулюванні та формуванні достовірної інформаційної бази, що забезпечує обґрунтованість управлінських рішень. ОЗ становлять важливу частину необоротних активів підприємства, тому правильність їх визнання, оцінювання, документального оформлення та відображення у фінансовій звітності безпосередньо впливає на достовірність показників майнового стану, фінансових результатів і ефективності господарської діяльності. В. М. Панасюк зазначає, що особливого значення нормативно-правове та інформаційне забезпечення набуває в умовах цифровізації облікових процесів, технологічного оновлення виробництва, зростання вартості матеріально-технічних ресурсів та необхідності забезпечення раціонального використання активів підприємства [41].

Нормативно-правове забезпечення обліку ОЗ охоплює сукупність законодавчих актів, національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, методичних рекомендацій та внутрішніх документів підприємства, які визначають порядок здійснення господарських операцій з основними засобами. Зазначені документи регламентують критерії визнання активів, формування їх первісної вартості, порядок нарахування амортизації, здійснення переоцінки, відображення витрат на ремонт і поліпшення, проведення інвентаризації та припинення визнання об'єктів у разі їх вибуття. І. Є. Галущак стверджує, що нормативне регулювання формує основу для проведення аудиторських перевірок, спрямованих на оцінювання достовірності облікових даних і відповідності відображення операцій чинним вимогам законодавства [11].

Правове регулювання обліку ОЗ в Україні здійснюється на декількох взаємопов'язаних рівнях. Законодавчий рівень визначає загальні правові засади ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та здійснення аудиторської діяльності. Нормативний рівень охоплює положення національних і міжнародних стандартів, які регламентують порядок визнання та оцінювання ОЗ. Методичний рівень забезпечує деталізацію облікових процедур, а внутрішньогосподарський – передбачає формування облікової політики, організацію документообігу та встановлення процедур контролю за використанням матеріальних активів.

Основним законодавчим актом, що визначає правові засади організації бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [51]. Його положення визначають загальні принципи бухгалтерського обліку, вимоги до первинних документів, організацію облікових процесів, відповідальність за ведення обліку та порядок формування фінансової звітності. У контексті дослідження ОЗ зазначений Закон має важливе значення, оскільки визначає загальні вимоги до документального підтвердження операцій, достовірності облікової інформації та забезпечення її збереження.

Центральне місце у системі нормативного регулювання ОЗ належить Національному положенню (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [37]. Він встановлює методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про ОЗ та інші необоротні матеріальні активи, а також порядок розкриття відповідних показників у фінансовій звітності. Зокрема, НП(С)БО 7 визначає «визнання ОЗ, формування їх первісної вартості, оцінювання після первісного визнання, нарахування амортизації, відображення витрат на поліпшення та ремонт, а також порядок вибуття об'єктів» [38].

Важливим елементом нормативно-правового забезпечення є Податковий кодекс України, який визначає «особливості податкового обліку ОЗ, зокрема критерії їх визнання для цілей оподаткування прибутку та порядок

розрахунку податкової амортизації у випадках, передбачених законодавством» [47]. Це зумовлює необхідність узгодження облікової та податкової інформації й контролю за правильністю формування відповідних показників.

Особливого значення для підприємств, які складають фінансову звітність за міжнародними стандартами, набуває Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «ОЗ» [68]. Його положення визначають загальні підходи до «визнання матеріальних необоротних активів, формування їх балансової вартості, нарахування амортизації та відображення втрат від зменшення корисності. Застосування міжнародних стандартів сприяє підвищенню порівнянності фінансової інформації та забезпеченню її відповідності інформаційним потребам інвесторів, кредиторів та інших користувачів звітності» [68].

Систематизацію основних нормативно-правових документів, що врегульовують облік, аудит та аналіз ОЗ підприємства, наведено на рисунку 2.1. Наведені нормативні документи формують взаємопов'язану систему регулювання операцій з основними засобами, забезпечуючи єдність методологічних підходів до їх облікового відображення та створюючи необхідні передумови для здійснення аудиту. Водночас нормативно-правове забезпечення економічного аналізу має переважно опосередкований характер, оскільки конкретні методики оцінювання ефективності використання ОЗ визначаються відповідно до цілей аналітичного дослідження, галузевих особливостей та інформаційних потреб підприємства.

Важливою передумовою ефективного управління основними засобами є формування належної системи інформаційного забезпечення, яка охоплює сукупність первинних документів, облікових регістрів, фінансової та управлінської звітності, нормативно-довідкової інформації й результатів аналітичних досліджень. Якість такої інформації визначає можливість своєчасного отримання достовірних відомостей про наявність, рух, технічний стан, вартість та ефективність використання ОЗ підприємства.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ Й АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Нормативний документ	Основні положення та значення для дослідження основних засобів
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV	Визначає загальні засади організації бухгалтерського обліку, документального оформлення господарських операцій і формування фінансової звітності.
НП(С)БО 7 «Основні засоби»	Регламентує визнання, оцінку, амортизацію, переоцінку, поліпшення, вибуття та розкриття інформації про основні засоби.
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Встановлює вимоги до складу та змісту фінансової звітності, у якій відображається інформація про необоротні активи.
Податковий кодекс України № 2755-VI	Визначає податкові критерії основних засобів та особливості податкової амортизації.
МСБО 16 «Основні засоби»	Регламентує міжнародні підходи до визнання, оцінювання та амортизації основних засобів.
План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування	Визначають систему рахунків для узагальнення інформації про основні засоби, капітальні інвестиції та накопичену амортизацію.
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, наказ № 561	Деталізують організаційні та методичні підходи до обліку операцій з основними засобами.
Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, наказ № 879	Регламентує порядок перевірки фактичної наявності та стану активів і документального оформлення результатів інвентаризації.
Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, наказ № 88	Визначає вимоги до оформлення, опрацювання та зберігання облікових документів.
Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII	Встановлює правові засади здійснення аудиторської діяльності та вимоги до аудиту фінансової звітності.
Міжнародні стандарти аудиту (МСА)	Визначають підходи до планування аудиту, оцінювання ризиків, отримання аудиторських доказів та формування аудиторської думки.
Внутрішні документи підприємства	Регламентують облікову політику, документообіг, відповідальність за збереження основних засобів, проведення інвентаризації та внутрішнього контролю.

Рис. 2.1. Нормативно-правове забезпечення обліку, аудиту й аналізу ОЗ підприємства

Н. В. Потриваєва стверджує, що інформаційне забезпечення обліку ОЗ формується на основі систематичного документування господарських операцій, їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку та

узагальнення відповідних показників у фінансовій звітності. Основними джерелами первинної інформації є документи, що підтверджують придбання, введення в експлуатацію, внутрішнє переміщення, ремонт, модернізацію та вибуття об'єктів. До них належать «акти приймання-передачі, документи щодо введення об'єктів в експлуатацію, інвентарні картки, акти списання, розрахунки амортизації та інші документи, передбачені системою документообігу підприємства» [49]. Їх належне оформлення забезпечує юридичне й економічне підтвердження здійснених операцій та створює основу для подальшого облікового узагальнення.

Для відображення операцій з основними засобами застосовуються відповідні рахунки бухгалтерського обліку, зокрема рахунок 10 « Основні засоби» [53], рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» [53] та рахунок 15 «Капітальні інвестиції» [53]. Використання цих рахунків дозволяє систематизувати інформацію про первісну та залишкову вартість ОЗ, накопичену амортизацію, капітальні інвестиції й зміни у складі необоротних активів підприємства. Деталізація інформації на рівні аналітичного обліку здійснюється за окремими об'єктами, інвентарними номерами, місцями експлуатації, матеріально відповідальними особами та іншими ознаками, визначеними обліковою політикою підприємства.

Особливе місце в системі інформаційного забезпечення посідає фінансова звітність, у якій узагальнюються результати облікових процедур. Основним джерелом інформації про вартість ОЗ є Баланс, у якому відображаються їх залишкова, первісна вартість та накопичений знос. Додаткові відомості про «склад, рух, переоцінку та амортизацію ОЗ розкриваються у примітках до фінансової звітності» [52]. Водночас Звіт про фінансові результати містить інформацію про результати діяльності, яка використовується під час аналізу рентабельності ОЗ, а Звіт про рух грошових коштів дозволяє дослідити грошові потоки, пов'язані з придбанням і реалізацією необоротних активів.

Інформаційне забезпечення аудиту ОЗ ґрунтується на використанні бухгалтерських документів, даних фінансової звітності, результатів інвентаризації та інших доказів, необхідних для оцінювання достовірності облікової інформації. Особливе значення мають документи, що підтверджують права підприємства на відповідні активи, фактичну наявність об'єктів, правильність визначення їх вартості та обґрунтованість нарахування амортизації. Крім того, аудитор використовує облікову політику підприємства, договори придбання й оренди, технічні паспорти, документи щодо ремонту та модернізації, матеріали попередніх перевірок і результати оцінювання системи внутрішнього контролю.

Нормативною основою зовнішнього аудиту є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [50]. Зокрема, МСА 315 регламентує ідентифікацію та оцінювання ризиків суттєвого викривлення, МСА 500 визначає вимоги до аудиторських доказів, МСА 501 стосується аудиторських доказів щодо окремих питань, а МСА 540 – аудиту облікових оцінок і пов'язаних із ними розкриттів [69]. Їх застосування дозволяє формувати ризик-орієнтований підхід до перевірки ОЗ і визначати процедури, необхідні для отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів.

Використання зазначеної інформації дозволяє оцінити динаміку та структуру ОЗ, їх технічний стан, інтенсивність використання, рівень оновлення та економічну результативність експлуатації. Особливе значення мають показники фондовіддачі, фондомісткості, фондоозброєності, рентабельності ОЗ, а також коефіцієнти зносу, придатності, оновлення та вибуття.

З метою узагальнення інформаційної бази обліку, аудиту й аналізу ОЗ систематизовано основні джерела інформації та визначено напрями їх практичного використання (табл. 2.1). В умовах цифровізації господарських процесів важливим напрямом удосконалення інформаційного забезпечення є використання автоматизованих облікових систем, інтегрованих

інформаційних платформ і сучасних інструментів аналітичного опрацювання даних.

Таблиця 2.1

Інформаційне забезпечення обліку, аудиту й аналізу ОЗ підприємства

Джерела інформації	**Основний зміст інформації**	**Напрями використання**
Первинні документи	Дані про надходження, введення в експлуатацію, переміщення, ремонт і вибуття об'єктів	Документальне підтвердження операцій, перевірка правильності їх оформлення
Регістри бухгалтерського обліку	Вартість, рух, амортизація та залишки ОЗ	Контроль повноти й правильності облікових записів
Фінансова звітність	Узагальнені показники вартості необоротних активів і результатів діяльності	Аналіз майнового стану, динаміки та ефективності використання активів
Інвентаризаційні матеріали	Фактична наявність і стан ОЗ, виявлені розбіжності	Контроль збереження активів, підтвердження їх існування
Технічна документація	Технічні характеристики, потужність, строк експлуатації, стан обладнання	Оцінка технічного стану, зносу та виробничого потенціалу
Управлінська звітність	Завантаженість обладнання, простої, витрати на ремонт, обсяги виробництва	Оцінювання інтенсивності та результативності використання
Договори та правовстановлювальні документи	Відомості про придбання, оренду, передачу та права на активи	Перевірка правомірності операцій та правильності облікового відображення
Аналітичні розрахунки	Показники фондовіддачі, рентабельності, зносу, оновлення та вибуття	Визначення ефективності використання й резервів її підвищення

Їх застосування дозволяє забезпечити оперативне оновлення інформації про ОЗ, автоматизувати нарахування амортизації, контролювати переміщення об'єктів, відстежувати витрати на їх утримання та формувати аналітичні звіти для потреб управління. Водночас автоматизація облікових процесів висуває додаткові вимоги до достовірності електронних документів, захисту інформації, розмежування прав доступу та контролю правильності функціонування програмних засобів.

І. Є. Галущак стверджує, що важливою складовою інформаційного забезпечення є організація внутрішнього контролю, який спрямований на забезпечення збереження ОЗ, попередження порушень і своєчасне виявлення недоліків у процесі їх експлуатації [11]. Належне функціонування внутрішнього контролю передбачає розподіл повноважень між відповідальними особами, документування господарських операцій, періодичне проведення інвентаризації, контроль за своєчасністю ремонтів та оцінювання обґрунтованості капітальних інвестицій. Результати контрольних процедур використовуються для визначення ризиків, удосконалення облікових процесів і підвищення ефективності управління матеріальними активами.

2.2. Організаційні засади та планування аудиту основних засобів підприємства

Організація та планування аудиту ОЗ є важливими складовими аудиторської перевірки, від яких залежать якість, послідовність і результативність перевірки. ОЗ становлять значну частину необоротних активів підприємства, характеризуються різноманітністю об'єктів, тривалим періодом експлуатації та особливостями облікового відображення операцій з їх надходження, використання, амортизації, переоцінки й вибуття. Це зумовлює необхідність застосування системного підходу до організації аудиторських процедур, визначення пріоритетних напрямів перевірки та раціонального використання аудиторських ресурсів.

В умовах сучасного господарювання особливого значення набуває ризик-орієнтований підхід до планування аудиту ОЗ, який передбачає попереднє вивчення діяльності підприємства, особливостей його облікової політики, структури необоротних активів і функціонування системи внутрішнього контролю. Такий підхід дозволяє своєчасно ідентифікувати ризики суттєвого викривлення фінансової звітності, визначити найбільш проблемні ділянки обліку та сформувати комплекс аудиторських процедур, необхідних для отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів.

Метою аудиту ОЗ підприємства є отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів для формування обґрунтованої думки щодо достовірності відображення інформації про ОЗ у фінансовій звітності відповідно до вимог чинного законодавства та застосовуваної концептуальної основи фінансового звітування [8]. Досягнення зазначеної мети передбачає перевірку фактичної наявності ОЗ, прав підприємства на їх використання, правильності визнання та оцінювання, повноти документального оформлення операцій з надходження, переміщення і вибуття, обґрунтованості нарахування амортизації та відображення витрат на ремонт і модернізацію. Важливе значення має також оцінювання ризиків суттєвого викривлення облікової

інформації та дослідження функціонування системи внутрішнього контролю за основними засобами.

Реалізація мети аудиту сприяє виявленню облікових помилок і порушень, підвищенню достовірності фінансової звітності та формуванню рекомендацій щодо вдосконалення облікових і контрольних процедур. Водночас результати аудиторської перевірки можуть використовуватися керівництвом підприємства для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо збереження, оновлення та підвищення ефективності використання ОЗ [31].

Організація аудиту ОЗ охоплює сукупність взаємопов'язаних заходів, спрямованих на визначення мети, завдань, об'єктів і джерел інформації, розподіл обов'язків між учасниками аудиторської перевірки, встановлення термінів її проведення та вибір методів отримання аудиторських доказів. Важливе місце у цьому процесі посідає оцінювання обґрунтованості прийнятих підприємством облікових рішень, правильності документального оформлення операцій, дотримання нормативних вимог і достовірності відображення ОЗ у фінансовій звітності.

Планування аудиту передбачає розроблення загальної стратегії та детального плану перевірки з урахуванням характеру діяльності підприємства, обсягів операцій з основними засобами, рівня суттєвості та оцінених аудиторських ризиків. Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту 300 «Планування аудиту фінансової звітності», належне планування сприяє зосередженню уваги аудитора на важливих ділянках перевірки, своєчасному виявленню потенційних проблем, ефективній організації роботи аудиторської групи та належній координації аудиторських процедур.

На думку Л. В. Гуцаленко і М. В. Василець, організація аудиту ОЗ передбачає послідовне виконання взаємопов’язаних процедур, спрямованих на оцінювання достовірності облікової інформації, перевірку фактичної наявності активів та встановлення правильності відображення господарських операцій у фінансовій звітності. Важливе значення має чітке розмежування

етапів аудиторської перевірки, що дозволяє раціонально планувати роботу аудитора, своєчасно виявляти ризики суттєвого викривлення та забезпечувати належне документування отриманих результатів. З урахуванням змісту та послідовності аудиторських процедур основні етапи проведення аудиту ОЗ підприємства систематизовано на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Етапи аудиту ОЗ підприємства

Особливістю планування аудиту ОЗ є необхідність врахування не лише вартісних показників, а й кількісних, технічних та експлуатаційних характеристик об'єктів. Зокрема, під час визначення обсягу перевірки доцільно враховувати рівень зношеності обладнання, інтенсивність руху ОЗ, наявність суттєвих капітальних інвестицій, операцій з переоцінки, модернізації та ліквідації об'єктів. Окремої уваги потребують операції, пов'язані з визначенням строків корисного використання, обґрунтованістю нарахування амортизації та оцінюванням ознак зменшення корисності активів, оскільки вони можуть суттєво впливати на фінансові результати й показники майнового стану підприємства.

Належна організація та обґрунтоване планування аудиту ОЗ створюють передумови для проведення послідовної, цілеспрямованої та результативної перевірки. Їх поєднання забезпечує можливість оптимального визначення обсягу аудиторських процедур, своєчасного виявлення ризиків і формування достовірних висновків щодо правильності облікового відображення ОЗ. З огляду на це доцільним є детальніше дослідження основних етапів організації та планування аудиту ОЗ підприємства, визначення їх змісту, послідовності й особливостей практичної реалізації.

О. М. Бунда, А. В. Гавриш зазначають, що застосування аудиторських процедур під час перевірки ОЗ підприємства спрямоване на виявлення нетипових господарських операцій, можливих облікових помилок і відхилень у відображенні результатів діяльності, які можуть свідчити про наявність підвищених аудиторських ризиків [2]. Використання таких процедур дозволяє визначити найбільш ризикові ділянки обліку ОЗ, зосередити увагу аудитора на суттєвих аспектах перевірки, раціонально розподілити аудиторські ресурси та скоротити трудомісткість контрольних заходів. Це сприяє підвищенню результативності аудиторської перевірки та обґрунтованості отриманих висновків.

Основні завдання аудиту ОЗ підприємства спрямовані на отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів щодо достовірності інформації про їх наявність, вартість, рух та відображення у фінансовій звітності. Особлива увага під час аудиторської перевірки приділяється дотриманню нормативних вимог, правильності застосування облікової політики підприємства, обґрунтованості здійснених господарських операцій та виявленню ризиків суттєвого викривлення облікової інформації.

А.Макаренко і М. Шама до основних завдань аудиту ОЗ відносять:

1. Перевірку наявності та прав на ОЗ, що передбачає підтвердження фактичного існування об'єктів, встановлення правових підстав їх використання та зіставлення даних бухгалтерського обліку з результатами інвентаризації.

2. Оцінювання правильності визнання та первісної оцінки ОЗ, зокрема обґрунтованості віднесення матеріальних активів до відповідних облікових груп, достовірності формування їх первісної вартості та дотримання положень облікової політики підприємства.
3. Дослідження операцій з надходження, переміщення та вибуття ОЗ, спрямоване на встановлення повноти документального підтвердження господарських операцій, своєчасності їх реєстрації та правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку.
4. Перевірку обґрунтованості нарахування амортизації, що охоплює оцінювання правильності визначення строків корисного використання, ліквідаційної вартості, застосованих методів амортизації та відображення відповідних витрат у звітних періодах.
5. Оцінювання правильності обліку витрат на утримання, ремонт і модернізацію ОЗ, зокрема розмежування поточних витрат і капітальних інвестицій, перевірку документального підтвердження ремонтних робіт та обґрунтованості збільшення балансової вартості об'єктів.
6. Перевірку достовірності переоцінки та зменшення корисності ОЗ, що передбачає оцінювання обґрунтованості зміни їх балансової вартості, правильності застосування відповідних облікових процедур та відображення результатів у фінансовій звітності.
7. Дослідження операцій із припинення визнання ОЗ, включаючи перевірку правильності списання залишкової вартості, накопиченої амортизації, визнання доходів і витрат, пов'язаних із продажем, ліквідацією або іншим вибуттям активів.
8. Перевірку облікового відображення орендних і лізингових операцій, спрямовану на встановлення відповідності обліку умовам договорів, характеру операцій та вимогам застосовуваних стандартів бухгалтерського обліку.
9. Оцінювання системи внутрішнього контролю за основними засобами, що охоплює дослідження процедур їх збереження, організації

інвентаризації, розподілу відповідальності між працівниками та контролю за належним використанням матеріальних активів.

10. Перевірку повноти та достовірності розкриття інформації про ОЗ у фінансовій звітності, зокрема відповідності показників звітності даним бухгалтерського обліку, правильності класифікації активів і достатності інформації про їх оцінку, амортизацію та зміни балансової вартості [30].

Реалізація зазначених завдань забезпечує комплексний підхід до аудиту ОЗ, дозволяє виявляти порушення в організації бухгалтерського обліку, оцінювати ризики викривлення фінансової інформації та формувати обґрунтовані аудиторські висновки. Водночас результати аудиту можуть використовуватися керівництвом підприємства для вдосконалення системи внутрішнього контролю, підвищення рівня збереження матеріальних активів та прийняття управлінських рішень щодо ефективнішого використання ОЗ.

2.3. Методика аудиту наявності, руху та оцінки основних засобів підприємства

Методика аудиту ОЗ підприємства являє собою сукупність взаємопов’язаних методів, прийомів і процедур, спрямованих на перевірку достовірності відображення операцій з необоротними матеріальними активами у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Її застосування дозволяє оцінити правильність визнання, класифікації та оцінювання ОЗ, встановити обґрунтованість господарських операцій з їх надходження, переміщення та вибуття, а також визначити відповідність облікової інформації вимогам чинного законодавства та положенням облікової політики підприємства.

В умовах сучасного господарювання особливого значення набуває вдосконалення методичних підходів до аудиту ОЗ, що зумовлено зростанням вартості матеріально-технічних ресурсів, ускладненням господарських операцій, розвитком цифрових облікових систем і необхідністю забезпечення достовірності фінансової інформації. Важливим аспектом аудиторської перевірки є своєчасне виявлення ризиків суттєвого викривлення даних про ОЗ, зокрема внаслідок неправильного визначення їх первісної вартості, необґрунтованого нарахування амортизації, помилкової класифікації витрат на ремонт і модернізацію та несвоєчасного відображення операцій з вибуття активів [6].

Методика аудиту ОЗ ґрунтується на поєднанні документальних, фактичних, розрахунково-аналітичних та інших аудиторських процедур. Документальна перевірка передбачає дослідження первинних документів, облікових регістрів, договорів та фінансової звітності. Фактичні процедури спрямовані на отримання доказів щодо наявності та стану об'єктів ОЗ, зокрема шляхом огляду та перевірки результатів інвентаризації. Розрахунково-аналітичні процедури дозволяють оцінити обґрунтованість вартісних показників, правильність нарахування амортизації, встановити нетипові

відхилення та визначити ділянки обліку, що потребують поглибленого дослідження.

Особливістю методики аудиту ОЗ є необхідність урахування їх економічної неоднорідності, різних способів надходження, тривалого строку експлуатації та особливостей облікового оцінювання. Зокрема, перевірка будівель, споруд, машин, обладнання і транспортних засобів може потребувати застосування різних процедур залежно від характеру використання об'єктів, їх вартості, технічного стану та рівня ризику суттєвого викривлення. При цьому аудитор повинен враховувати положення НП(С)БО 7 «ОЗ» [38] або МСБО 16 «ОЗ» [68] залежно від концептуальної основи фінансового звітування, яку застосовує підприємство.

Важливе місце у методиці аудиту посідає ризик-орієнтований підхід, який передбачає визначення характеру, часу та обсягу аудиторських процедур відповідно до результатів оцінювання ризиків. Особлива увага приділяється операціям із суттєвими сумами капітальних інвестицій, переоцінкою ОЗ, модернізацією обладнання, ліквідацією об'єктів та зміною строків їх корисного використання. Застосування такого підходу дозволяє зосередити аудиторські ресурси на найбільш ризикових ділянках і забезпечити отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів.

Важливою складовою методики аудиту ОЗ є дослідження системи внутрішнього контролю підприємства, яка забезпечує належне збереження матеріальних активів, достовірність їх облікового відображення та дотримання встановленого порядку здійснення господарських операцій [28]. Оцінювання ефективності внутрішнього контролю дозволяє аудитору виявити потенційні ризики суттєвого викривлення фінансової звітності, визначити найбільш проблемні ділянки обліку ОЗ та обґрунтувати характер, час і обсяг подальших аудиторських процедур.

Тестування системи внутрішнього контролю ОЗ передбачає вивчення організаційної структури підприємства, розподілу відповідальності за збереження й використання активів, порядку документального оформлення

операцій, організації інвентаризації та контролю за правильністю нарахування амортизації. Особлива увага приділяється встановленню наявності контрольних процедур, їх належному впровадженню та фактичному функціонуванню протягом досліджуваного періоду.

Відповідно до ризик-орієнтованого підходу, передбаченого МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення» [69], аудитор «повинен отримати розуміння системи внутрішнього контролю, релевантної для аудиту, та оцінити ризики, які можуть впливати на достовірність фінансової звітності» [69]. При цьому необхідно розмежовувати попереднє оцінювання організації контрольних процедур і тестування ефективності їх функціонування. Перше дозволяє встановити наявність і належність розроблених контрольних механізмів, тоді як друге спрямоване на отримання аудиторських доказів щодо їх фактичного застосування.

Н. Й. Радіонова та М. В. Войтенко зазначають, що одним із поширених інструментів попереднього оцінювання системи внутрішнього контролю є використання спеціально розробленого тесту, який охоплює основні напрями обліку та використання ОЗ. Його застосування дозволяє систематизувати результати перевірки, виявити недоліки контрольного середовища та визначити процедури, що потребують додаткового дослідження. Орієнтовний тест оцінювання системи внутрішнього контролю ОЗ підприємства наведено в табл. 2.2.

Результати тестування системи внутрішнього контролю ОЗ дозволяють аудитору сформувати попереднє уявлення про надійність контрольних процедур та визначити напрями подальшої перевірки. Позитивні відповіді на контрольні запитання можуть свідчити про належну організацію окремих елементів внутрішнього контролю, тоді як негативні вказують на можливі недоліки, які потребують додаткового дослідження.

Таблиця 2.2

Тест оцінювання системи внутрішнього контролю ОЗ підприємства

№	Контрольне запитання	Так	Ні	Примітка
1	Чи затверджено на підприємстві облікову політику щодо ОЗ?	□	□	
2	Чи визначено відповідальних осіб за облік і збереження ОЗ?	□	□	
3	Чи ведеться аналітичний облік за окремими інвентарними об'єктами?	□	□	
4	Чи оформлюються первинними документами операції з надходження ОЗ?	□	□	
5	Чи здійснюється перевірка правильності формування первісної вартості об'єктів?	□	□	
6	Чи передбачено процедуру погодження операцій із придбання ОЗ?	□	□	
7	Чи оформлюються документально операції з внутрішнього переміщення ОЗ?	□	□	
8	Чи проводиться інвентаризація ОЗ у встановлених випадках і строки?	□	□	
9	Чи здійснюється звіряння результатів інвентаризації з даними бухгалтерського обліку?	□	□	
10	Чи контролюється правильність визначення строків корисного використання ОЗ?	□	□	
11	Чи перевіряється правильність застосування методів нарахування амортизації?	□	□	
12	Чи здійснюється контроль за своєчасністю відображення амортизації в обліку?	□	□	
13	Чи передбачено документальне погодження ремонтних робіт і модернізації ОЗ?	□	□	
14	Чи контролюється правильність розмежування витрат на ремонт і поліпшення ОЗ?	□	□	
15	Чи здійснюється перевірка обґрунтованості переоцінки та зменшення корисності ОЗ?	□	□	
16	Чи затверджено порядок погодження операцій із продажу та ліквідації ОЗ?	□	□	
17	Чи здійснюється контроль за правильністю визначення фінансових результатів від вибуття ОЗ?	□	□	
18	Чи перевіряється правильність облікового відображення орендованих ОЗ?	□	□	
19	Чи здійснюється періодичне звіряння даних аналітичного та синтетичного обліку ОЗ?	□	□	
20	Чи контролюється повнота розкриття інформації про ОЗ у фінансовій звітності?	□	□	

Особливу увагу доцільно приділяти процедурам, пов'язаним із документальним оформленням операцій, проведенням інвентаризації, нарахуванням амортизації та контролем за рухом ОЗ. Водночас результати опитувальника самі по собі не підтверджують ефективності функціонування

внутрішнього контролю. Для отримання належних аудиторських доказів аудитор може застосовувати перевірку документів, спостереження за виконанням контрольних процедур, повторне виконання контрольних дій та інші методи тестування. На підставі отриманих результатів визначається необхідність розширення або коригування подальших аудиторських процедур
.

Застосування тесту системи внутрішнього контролю сприяє систематизації аудиторської інформації, своєчасному виявленню ризикових ділянок обліку та підвищенню обґрунтованості планування аудиту ОЗ. Крім того, результати тестування можуть бути використані для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення внутрішнього контролю, забезпечення збереження матеріальних активів і підвищення достовірності фінансової звітності підприємства.

Н. Й. Радіонова і М. В. Войтенко зазначають, що на основному етапі аудиту ОЗ здійснюється комплексне дослідження облікової інформації та господарських операцій з метою отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів для формування обґрунтованої думки аудитора. У процесі перевірки застосовують різноманітні методи та прийоми, які за характером і способом отримання інформації можна систематизувати на органолептичні, розрахунково-аналітичні та документальні [56]. Їх комплексне використання дозволяє оцінити достовірність облікових даних, встановити можливі порушення та визначити ризики суттєвого викривлення фінансової звітності. Водночас аудитор здійснює документування виконаних процедур, отриманих доказів і результатів перевірки шляхом формування робочих документів, які забезпечують обґрунтованість аудиторських висновків та підтверджують належне виконання аудиторських завдань. На рисунку 2.3 подано методичні прийоми аудиту ОЗ.

Рис. 2.3. Методичні прийоми аудиту ОЗ [56]

За характером отримання та опрацювання інформації методичні прийоми аудиту поділяються на три основні групи, а саме органолептичні, розрахунково-аналітичні та документальні. Органолептичні прийоми передбачають застосування інвентаризації, спостереження, експертизи та інших способів фактичного дослідження об'єктів. Розрахунково-аналітичні методи охоплюють економічний аналіз, статистичні розрахунки, економіко-математичні методики та інформаційне моделювання, що дозволяють оцінювати обґрунтованість облікових показників і виявляти відхилення. Документальні прийоми спрямовані на дослідження змісту та форми первинних документів, проведення арифметичної, аналітичної й зустрічної перевірок, а також систематизацію виявлених недоліків за відповідними ознаками.

Окреме місце у методиці аудиту посідає дослідження правильності відображення операцій із внутрішнього переміщення, ремонту, модернізації та вибуття ОЗ. Аудитор перевіряє документальне підтвердження зазначених операцій, обґрунтованість їх здійснення та правильність віднесення відповідних сум до витрат звітного періоду або капітальних інвестицій. Особливу увагу необхідно приділяти розмежуванню витрат на підтримання об'єктів у робочому стані та поліпшення, що сприяють збільшенню майбутніх економічних вигід від їх використання [59].

Важливим напрямом аудиторської перевірки є дослідження правильності нарахування амортизації ОЗ. Для цього аудитор перевіряє обґрунтованість обраних методів амортизації, визначення строків корисного використання, ліквідаційної вартості та своєчасності відображення амортизаційних відрахувань у бухгалтерському обліку. Застосування процедури повторного обчислення дозволяє встановити правильність розрахованих сум і виявити можливі відхилення, що впливають на величину витрат та фінансові результати діяльності підприємства [34].

З метою забезпечення системності аудиту доцільно сформувати робочу таблицю, яка відображає основні напрями перевірки, відповідні аудиторські процедури та джерела отримання доказів (табл. 2.3).

Наведена методика дозволяє систематизувати аудиторські процедури за основними напрямами перевірки та визначити інформаційні джерела, необхідні для отримання аудиторських доказів. При цьому характер і обсяг процедур залежать від особливостей діяльності підприємства, вартості ОЗ, інтенсивності їх руху та оцінених ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності. Особливу увагу аудитор повинен приділяти операціям, які передбачають застосування професійного судження, зокрема визначенню строків корисного використання, проведенню переоцінки та оцінюванню ознак зменшення корисності активів.

Таблиця 2.3

Методика проведення аудиту ОЗ підприємства

Напрям аудиту	**Аудиторські процедури**	**Джерела аудиторських доказів**
Перевірка наявності ОЗ	Огляд об'єктів, перевірка інвентаризаційних матеріалів, зіставлення фактичних та облікових даних	Інвентаризаційні описи, інвентарні картки, регістри обліку
Аудит надходження ОЗ	Перевірка документального оформлення, правильності визнання та формування первісної вартості	Договори, накладні, акти приймання-передачі, платіжні документи
Аудит оцінки ОЗ	Перевірка правильності первісної та подальшої оцінки, обґрунтованості переоцінки	Регістри бухгалтерського обліку, розрахунки, документи щодо оцінювання
Аудит амортизації	Перевірка методів амортизації, строків використання та повторний розрахунок амортизаційних сум	Облікова політика, відомості нарахування амортизації, інвентарні картки
Аудит ремонту та модернізації	Перевірка витрат на ремонт, правильності капіталізації поліпшень	Кошториси, договори, акти виконаних робіт, облікові регістри
Аудит вибуття ОЗ	Перевірка підстав вибуття, правильності списання вартості та визначення фінансових результатів	Акти списання, договори продажу, бухгалтерські довідки
Аудит орендних операцій	Перевірка умов договорів та правильності облікового відображення орендованих активів	Договори оренди, акти передачі, облікові регістри
Перевірка фінансової звітності	Зіставлення показників звітності з даними бухгалтерського обліку, перевірка розкриття інформації	Баланс, примітки до фінансової звітності, оборотно-сальдові відомості

Завершальним елементом методики аудиту є узагальнення результатів виконаних процедур, оцінювання виявлених відхилень та їх можливого впливу на достовірність фінансової звітності. Отримані результати відображаються у робочих документах аудитора, які підтверджують час і обсяг виконаної перевірки та обґрунтованість сформованих висновків.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НИМИ

3.1. Аналіз складу, структури, динаміки та технічного стану основних засобів

Аналіз ОЗ є важливою складовою системи економічного аналізу діяльності підприємства, спрямованою на оцінювання стану, структури, руху та результативності використання його матеріально-технічного потенціалу. ОЗ формують виробничу основу господарської діяльності, визначають можливості виготовлення продукції, виконання робіт і надання послуг, а також впливають на продуктивність праці, собівартість продукції та фінансові результати. У зв’язку з цим систематичне дослідження їх наявності, технічного стану та ефективності експлуатації є необхідною передумовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень [10].

В умовах сучасного господарювання особливого значення набуває аналіз ОЗ у контексті технологічного розвитку, цифровізації виробничих процесів, зростання вартості обладнання та необхідності оновлення матеріально-технічної бази підприємств. Недостатній рівень модернізації, фізичне зношування та моральне старіння ОЗ можуть призводити до зниження виробничої продуктивності, збільшення витрат на технічне обслуговування й ремонт, обмеження виробничих можливостей та погіршення конкурентних позицій підприємства. Водночас раціональне використання наявних активів дозволяє підвищувати результативність господарської діяльності без необхідності значного збільшення капітальних інвестицій [1].

Метою аналізу ОЗ підприємства є комплексне оцінювання їх забезпеченості, складу, структури, технічного стану, руху та ефективності використання для виявлення внутрішньогосподарських резервів підвищення результативності діяльності й обґрунтування напрямів розвитку матеріально-технічного потенціалу підприємства. Досягнення зазначеної мети передбачає

застосування системи абсолютних і відносних показників, які характеризують зміни у вартості ОЗ, співвідношення їх окремих груп, інтенсивність оновлення та вибуття, рівень зношеності й економічну віддачу від використання [13].

Важливим напрямом аналітичного дослідження є оцінювання складу та структури ОЗ, що дозволяє визначити співвідношення між окремими групами матеріальних активів і встановити їх роль у формуванні виробничого потенціалу підприємства. Особлива увага приділяється співвідношенню активної та пасивної частин ОЗ, оскільки зміни їх питомої ваги можуть характеризувати структурні перетворення матеріально-технічної бази [15]. Зокрема, збільшення частки машин, обладнання та інших засобів праці, які безпосередньо беруть участь у виробничих процесах, за інших рівних умов може створювати передумови для підвищення продуктивності та ефективності використання виробничих ресурсів.

Не менш важливим є аналіз динаміки ОЗ, який передбачає дослідження змін їх вартості протягом визначеного періоду, встановлення основних тенденцій розвитку матеріально-технічної бази та оцінювання інтенсивності інвестиційної діяльності підприємства. Використання показників абсолютного приросту, темпів зростання та приросту дозволяє встановити характер змін у складі необоротних активів, визначити тенденції розширення або скорочення виробничого потенціалу та виявити структурні диспропорції [36]. При цьому зростання балансової вартості ОЗ не завжди свідчить про підвищення виробничих можливостей підприємства, оскільки може бути зумовлене переоцінкою об'єктів, змінами цін або здійсненням інвестицій, які ще не забезпечують відповідного економічного результату.

Інформаційною основою аналізу ОЗ виступають дані фінансової звітності, регістрів бухгалтерського обліку, інвентарних карток, матеріалів інвентаризації, технічної документації та управлінської звітності підприємства. Комплексне використання зазначених джерел дозволяє забезпечити достовірність аналітичних розрахунків, дослідити причини зміни

основних показників і сформувати обґрунтовані висновки щодо стану та перспектив використання матеріально-технічних ресурсів [7].

Аналіз ОЗ доцільно здійснювати послідовно, починаючи з оцінювання їх складу, структури та динаміки, переходячи до дослідження технічного стану, показників оновлення й вибуття та завершуючи визначенням економічної ефективності використання. Така послідовність забезпечує комплексність дослідження, дозволяє встановити взаємозв'язок між кількісними та якісними характеристиками ОЗ і створює інформаційну основу для обґрунтування заходів щодо підвищення результативності їх експлуатації. На рисунку 3.1. подано основні напрями аналізу ОЗ підприємства.

Рис. 3.1. Напрями аналізу ОЗ підприємства

Аналіз складу і структури передбачає визначення питомої ваги окремих груп ОЗ та оцінювання їх співвідношення. Аналіз динаміки та руху спрямований на дослідження змін вартості активів, інтенсивності їх надходження, оновлення та вибуття [24]. Аналіз технічного стану дозволяє оцінити рівень зношеності та придатності ОЗ до подальшої експлуатації. Аналіз ефективності використання здійснюється за показниками фондовіддачі, фондомісткості, фондоозброєності та рентабельності.

Факторний аналіз спрямований на визначення причин і чинників зміни результативності використання ОЗ. Завершальним напрямом є виявлення резервів підвищення ефективності, що передбачає обґрунтування заходів щодо модернізації, оновлення та раціональнішого використання матеріально-технічного потенціалу підприємства.

Комплексне застосування зазначених напрямів аналізу дозволяє визначити проблеми у використанні ОЗ, оцінити виробничі можливості підприємства та сформувати обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення ефективності його господарської діяльності.

Основною метою аналізу є оцінювання змін вартості ОЗ, рівня їх зношеності, стану відтворення матеріально-технічної бази та результативності використання необоротних активів у господарській діяльності підприємства. Аналіз ОЗ проведено за матеріалами фінансової звітності ТОВ «Микулинецький Бровар», яке проходило перевірку аудиторської форми ТОВ «Тер Аудит»

На першому етапі досліджено динаміку первісної та залишкової вартості ОЗ, а також накопиченого зносу, що дозволяє визначити основні тенденції зміни матеріально-технічного потенціалу досліджуваного підприємства. У додатку Б подано динаміку вартості ОЗ протягом 2024-2025 років. На рисунку 3.2 подано динаміку зміни ОЗ протягом досліджуваного періоду.

Діаграма свідчать про позитивну динаміку вартості ОЗ підприємства протягом досліджуваного періоду. Зокрема, первісна вартість ОЗ збільшилася на 66 137 тис. грн, або на 13,54 %, і наприкінці 2025 року становила 554 751 тис. грн. Зростання цього показника показує збільшення облікової вартості матеріально-технічної бази підприємства.

Залишкова вартість ОЗ збільшилася на 28 466 тис. грн, або на 19,45 %. Водночас накопичений знос зріс на 37 671 тис. грн, що відображає збільшення суми амортизації, накопиченої щодо об'єктів ОЗ, з урахуванням можливих інших змін її величини. Позитивною тенденцією є перевищення темпів зростання залишкової вартості над темпами збільшення накопиченого зносу.

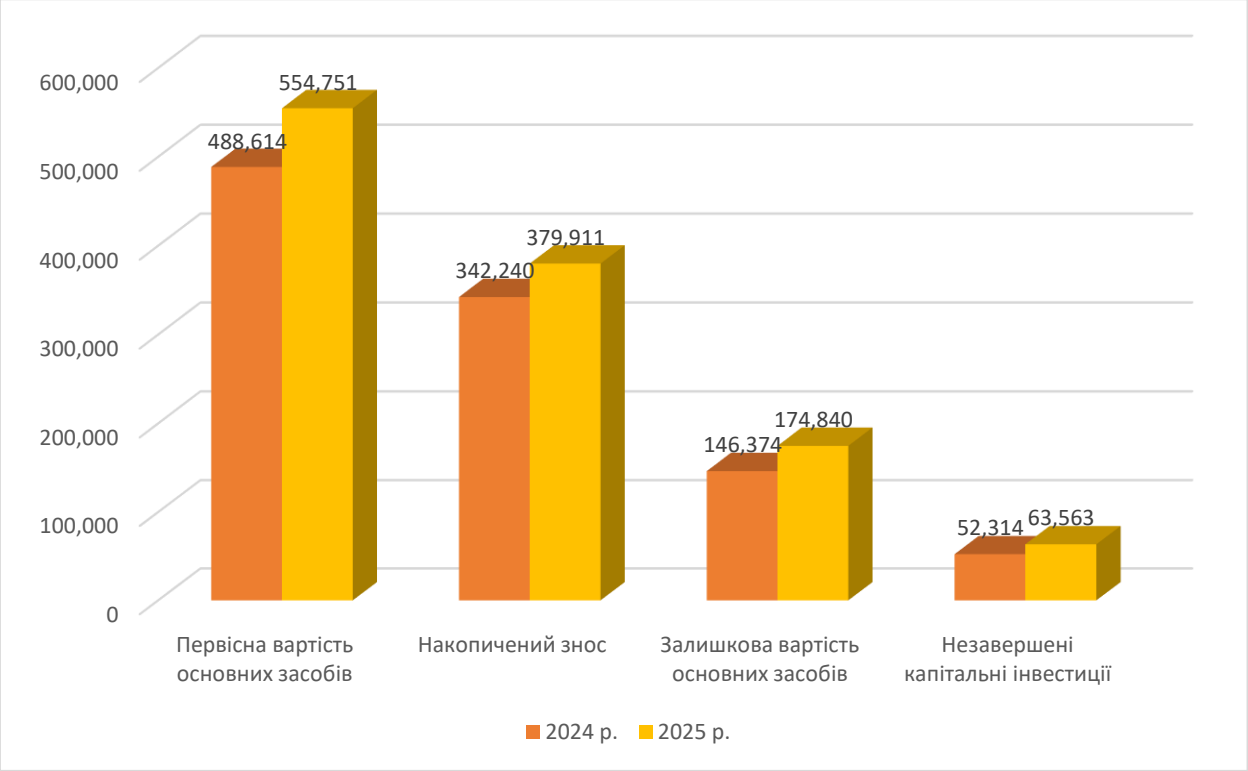

Рис. 3.2. Динаміка вартості ОЗ досліджуваного підприємства протягом 2024-2025 років

Окремої уваги заслуговує збільшення незавершених капітальних інвестицій на 11 249 тис. грн, або на 21,50 %. Це свідчить про зростання обсягу коштів, відображених у складі незавершених капітальних інвестицій на кінець звітного періоду, та може бути пов'язане з реалізацією проєктів модернізації або розширення матеріально-технічної бази підприємства. Водночас такі інвестиції ще не обов'язково забезпечують відповідне збільшення виробничих потужностей.

Важливим напрямом дослідження є аналіз структури ОЗ, який дозволяє встановити співвідношення окремих груп необоротних активів, визначити їх роль у формуванні виробничого потенціалу та оцінити характер змін матеріально-технічної бази [9]. Для досліджуваного виробничого підприємства особливе значення має аналіз машин та обладнання, оскільки підприємство здійснює виробничу діяльність, результативність якої значною мірою залежить від технічного оснащення, продуктивності устаткування та ефективності використання виробничих потужностей. Використовуючи дані

фінансової звітності підприємства, проведено аналіз складу та структури ОЗ за їх залишковою вартістю (рис. 3.3).

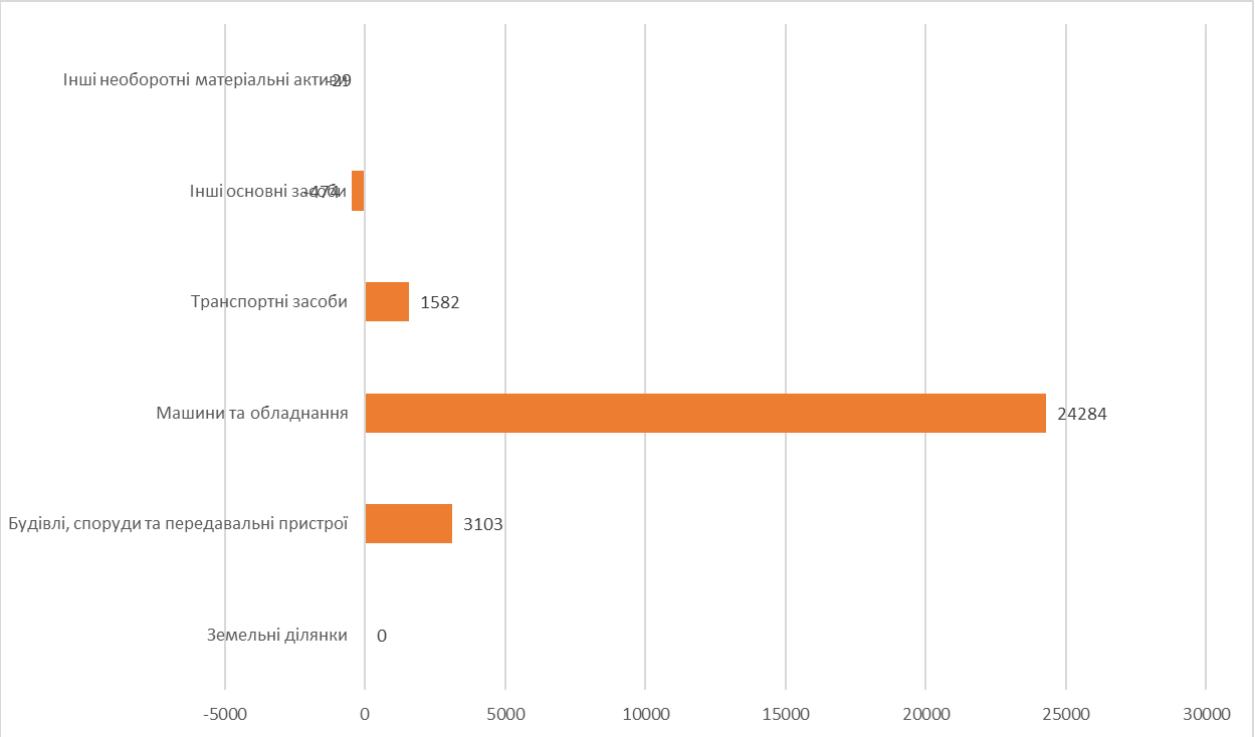

Рис. 3.3. Аналіз складу та структури ОЗ протягом 2024-2025 років

Результати аналізу свідчать, що найбільшу частку у структурі необоротних матеріальних активів підприємства займають машини та обладнання, залишкова вартість яких наприкінці 2025 року становила 117 328 тис. грн, або 67,11 % загальної вартості. Протягом року вартість цієї групи збільшилася на 24 284 тис. грн, що свідчить про посилення її ролі у формуванні матеріально-технічного потенціалу підприємства. Друге місце за величиною залишкової вартості займають будівлі, споруди та передавальні пристрої, на які припадає 18,91 % вартості ОЗ. Їх залишкова вартість зросла на 3 103 тис. грн. Частка транспортних засобів становила 12,50 %, при цьому їх вартість збільшилася на 1 582 тис. грн. Зазначені зміни характеризують загальне збільшення матеріально-технічного потенціалу підприємства.

Водночас залишкова вартість інших ОЗ скоротилася на 474 тис. грн, а інших необоротних матеріальних активів – на 29 тис. грн. Проте ці групи займають незначну частку в загальній структурі активів, тому зазначені зміни не мали суттєвого впливу на загальну динаміку.

Отже, структура ОЗ ТОВ «Микулинецький Бровар» характеризується переважанням машин та обладнання, що відповідає виробничому характеру діяльності підприємства. Зростання залишкової вартості цієї групи може створювати передумови для підвищення виробничої продуктивності, однак оцінювання фактичної результативності потребує додаткового аналізу показників ефективності їх використання.

Ефективність використання ОЗ характеризує здатність підприємства забезпечувати відповідний економічний результат за рахунок наявного матеріально-технічного потенціалу [33]. Для оцінювання результативності експлуатації ОЗ використовуються показники фондовіддачі, фондомісткості та рентабельності, які дозволяють встановити взаємозв'язок між вартістю активів, обсягами реалізації продукції та фінансовими результатами діяльності [64].

Чистий дохід від реалізації продукції ТОВ «Микулинецький Бровар» у 2025 році становив 431 313 тис. грн проти 389 962 тис. грн у 2024 році. Отже, обсяг реалізації збільшився на 41 351 тис. грн, або на 10,60 %. Водночас чистий прибуток підприємства зріс із 19 849 тис. грн до 27 919 тис. грн, що свідчить про покращення загальних фінансових результатів діяльності.

Розраховане значення фондовіддачі становить 2,69 грн, тобто на кожну гривню середньорічної залишкової вартості ОЗ припадає 2,69 грн чистого доходу від реалізації продукції. Показник фондомісткості дорівнює 0,37 грн, що характеризує величину ОЗ, необхідну для формування однієї гривні доходу від реалізації.

Рентабельність ОЗ за чистим прибутком становила 17,38%, що свідчить про отримання підприємством приблизно 17,38 коп. чистого прибутку на кожну гривню середньорічної залишкової вартості ОЗ. Водночас цей показник характеризує співвідношення загального чистого прибутку підприємства та вартості ОЗ і не є показником прибутковості виключно самих активів.

3.2. Удосконалення управління основними засобами підприємства в умовах цифровізації

Управління основними засобами підприємства є важливою складовою загальної системи менеджменту, спрямованою на забезпечення раціонального формування, ефективного використання, своєчасного оновлення та відтворення матеріально-технічного потенціалу. Від обґрунтованості управлінських рішень щодо придбання, експлуатації, модернізації та вибуття ОЗ значною мірою залежать виробничі можливості підприємства, рівень продуктивності праці, величина операційних витрат, фінансова стійкість і конкурентоспроможність. У зв'язку з цим формування ефективної системи управління основними засобами набуває особливого значення в умовах економічної нестабільності, технологічних трансформацій та необхідності раціонального використання обмежених фінансових ресурсів.

Сучасні підходи до управління основними засобами передбачають їх розгляд як сукупності матеріальних активів, що забезпечують здійснення господарської діяльності і важливого стратегічного ресурсу підприємства. Ефективність використання цього ресурсу визначається здатністю підприємства підтримувати належний технічний стан обладнання, забезпечувати оптимальне завантаження виробничих потужностей, мінімізувати непродуктивні простої та своєчасно здійснювати інвестиції в оновлення матеріально-технічної бази. Водночас недостатня увага до планування ремонтів, контролю за експлуатацією та оцінювання економічної доцільності капітальних вкладень може спричиняти збільшення витрат, прискорення фізичного зношування активів і зниження результативності господарської діяльності [20].

Метою управління основними засобами підприємства є забезпечення максимально можливої економічної віддачі від їх використання за умови підтримання належного технічного стану, оптимізації експлуатаційних витрат і своєчасного відтворення виробничого потенціалу. Досягнення цієї мети

передбачає узгодження поточних потреб господарської діяльності зі стратегічними пріоритетами розвитку підприємства, формування обґрунтованої інвестиційної політики та впровадження дієвих механізмів контролю за станом і використанням матеріальних активів [57].

Важливою особливістю управління основними засобами є його комплексний характер, що проявляється у взаємозв'язку організаційних, економічних, технічних, фінансових та інформаційних процесів. Організаційний аспект передбачає розподіл повноважень і відповідальності за експлуатацію та збереження об'єктів, економічний – оцінювання результативності їх використання, технічний – підтримання працездатності обладнання, а фінансовий – планування капітальних інвестицій і визначення джерел фінансування оновлення. Інформаційний аспект забезпечує формування достовірних даних для моніторингу стану ОЗ і прийняття управлінських рішень.

Особливого значення набуває застосування системного підходу до управління основними засобами, який передбачає охоплення всіх стадій їх життєвого циклу – від планування потреби та придбання до введення в експлуатацію, технічного обслуговування, модернізації й остаточного вибуття. Такий підхід дозволяє забезпечити узгодженість управлінських рішень, своєчасно виявляти проблеми у використанні активів та визначати основними засобами повинно ґрунтуватися на результатах систематичного економічного аналізу, який дозволяє оцінювати рівень фондовіддачі, рентабельності, зношеності, інтенсивності оновлення та інших показників, що характеризують ефективність використання матеріально-технічного потенціалу підприємства.

В умовах цифровізації економіки перспективним напрямом удосконалення управління основними засобами є впровадження автоматизованих систем моніторингу їх технічного стану, планування ремонтних робіт та аналізу експлуатаційних характеристик. Використання цифрових технологій дозволяє оперативно отримувати інформацію про

завантаженість обладнання, тривалість простоїв, витрати на технічне обслуговування та необхідність проведення модернізації. Це створює передумови для переходу від переважно реактивного управління, орієнтованого на усунення наслідків несправностей, до превентивного підходу, що передбачає своєчасне попередження технічних ризиків і оптимізацію витрат протягом життєвого циклу активів [67].

Управління основними засобами підприємства являє собою систему взаємопов'язаних організаційних, економічних і технічних заходів, спрямованих на раціональне використання, підтримання належного стану та своєчасне відтворення матеріально-технічного потенціалу. Його реалізація передбачає обґрунтоване планування потреби в основних засобах, оптимізацію процесів їх експлуатації, контроль за збереженням та визначення пріоритетних напрямів модернізації й оновлення. Узгоджене функціонування зазначених процесів сприяє підвищенню продуктивності, скороченню експлуатаційних витрат і досягненню поточних та стратегічних цілей підприємства. Основні складові системи управління основними засобами узагальнено на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Ключові складові управління основними засобами [39]

Г. Є. Павлова і Е. Е. Квітницький стверджують, що планування потреби передбачає визначення необхідного обсягу матеріально-технічних ресурсів, а придбання та введення в експлуатацію забезпечують формування виробничого потенціалу підприємства. Експлуатація і технічне обслуговування спрямовані на підтримання належного стану та працездатності обладнання, тоді як вибуття і реалізація передбачають обґрунтоване припинення використання ОЗ [39]. Важливими складовими управління також є облік ОЗ, контроль та інвентаризація, аналіз ефективності їх використання, а також управління ризиками й безпекою, що забезпечують достовірність інформації, збереження активів і своєчасне виявлення проблем у процесі експлуатації [72].

Комплексне поєднання зазначених складових формує цілісну систему управління основними засобами, сприяє раціональному використанню матеріально-технічного потенціалу, оптимізації експлуатаційних витрат та підвищенню ефективності господарської діяльності підприємства.

О. Г. Вагонова та Ю. С. Госалов визначають, що ефективність управління основними засобами підприємства значною мірою залежить від рівня витрат на їх утримання, ремонт і технічне обслуговування. Формування зазначених витрат відбувається під впливом сукупності технічних, організаційних та економічних чинників, пов’язаних із тривалістю експлуатації обладнання, його технологічними характеристиками, інтенсивністю використання та якістю організації ремонтних робіт [5]. Своєчасне виявлення й оцінювання цих чинників дозволяє визначити причини зростання експлуатаційних витрат, обґрунтувати напрями їх оптимізації та підвищити результативність використання матеріально-технічного потенціалу підприємства. Основні чинники, що впливають на збільшення витрат на технічне обслуговування та ремонт ОЗ, систематизовано в табл. 3.1.

Систематизація чинників зростання витрат на технічне обслуговування ОЗ свідчить про їх комплексний характер та взаємозв'язок із технічними, організаційними й економічними умовами діяльності підприємства.

Таблиця 3.1

Систематизація чинників зростання витрат на технічне обслуговування та ремонт ОЗ підприємства

Група чинників	Характеристика впливу на експлуатаційні витрати
Тривалість експлуатації ОЗ	Зі збільшенням строку використання обладнання зростає потреба у відновленні його технічних характеристик, заміні окремих вузлів і проведенні ремонтних робіт, що може підвищувати сукупні витрати на обслуговування.
Технологічна складність обладнання	Використання автоматизованих і високотехнологічних систем потребує спеціалізованої діагностики, кваліфікованого персоналу, дорогих комплектувальних виробів та оновлення програмного забезпечення.
Конструктивні особливості та ремонтопридатність	Складність доступу до окремих механізмів, відсутність стандартизованих деталей і необхідність спеціального обладнання для ремонту збільшують трудомісткість та вартість технічного обслуговування.
Інтенсивність виробничого використання	Підвищене навантаження на обладнання прискорює зношування його складових, скорочує міжремонтні інтервали та зумовлює необхідність частішого проведення профілактичних і відновлювальних робіт.
Дотримання встановлених умов експлуатації	Використання технічних засобів із перевищенням допустимих навантажень або за несприятливих виробничих умов підвищує ймовірність несправностей і спричиняє додаткові ремонтні витрати.
Якість матеріалів і комплектувальних виробів	Недостатня надійність конструктивних елементів і запасних частин скорочує період їх безвідмовної роботи, збільшуючи частоту заміни та витрати на відновлення працездатності обладнання.
Технічне та моральне старіння ОЗ	Поступова втрата експлуатаційних характеристик, дефіцит запасних частин і невідповідність обладнання сучасним технологічним вимогам зумовлюють зростання витрат на ремонт, адаптацію та модернізацію.
Організація взаємодії із сервісними підприємствами	Залежність від сторонніх виконавців може супроводжуватися додатковими витратами на спеціалізовані послуги, транспортування, очікування ремонтних робіт та придбання комплектувальних виробів.
Рівень організації технічного обслуговування	Недосконале планування профілактичних заходів, недостатня кваліфікація працівників і несвоєчасне проведення діагностики підвищують ризик аварійних поломок та непередбачених витрат.

Найбільш суттєвий вплив на формування експлуатаційних витрат можуть здійснювати рівень зношеності обладнання, інтенсивність його використання, технологічна складність і якість організації ремонтних робіт. Особливого значення набуває своєчасне проведення профілактичного обслуговування, що дозволяє зменшувати ризики аварійних несправностей і скорочувати непродуктивні простої.

Підвищення ефективності управління витратами на утримання ОЗ потребує впровадження системи планово-попереджувальних ремонтів, постійного моніторингу технічного стану обладнання та економічного обґрунтування доцільності його подальшої експлуатації або заміни. Застосування зазначених заходів сприятиме оптимізації витрат протягом життєвого циклу ОЗ, підвищенню надійності виробничих процесів і раціональнішому використанню матеріально-технічного потенціалу підприємства.

Цифровізація економіки зумовлює суттєві зміни у підходах до управління основними засобами підприємства, формуючи нові можливості для підвищення ефективності їх використання, оптимізації експлуатаційних витрат та вдосконалення процесів відтворення матеріально-технічного потенціалу [42].

Впровадження цифрових технологій дозволяє перейти від традиційних методів управління, що ґрунтуються переважно на періодичному контролі та аналізі облікових показників, до інтегрованих систем безперервного моніторингу технічного стану, продуктивності та економічної результативності використання ОЗ. Особливого значення набуває забезпечення оперативності управлінських рішень, можливості прогнозування технічних несправностей та раціонального планування капітальних інвестицій.

Однією з основних особливостей управління основними засобами в умовах цифровізації є інтеграція бухгалтерської, технічної та управлінської інформації в єдиному інформаційному середовищі. Використання

автоматизованих систем управління ресурсами підприємства дозволяє систематизувати відомості про надходження, експлуатацію, переміщення, амортизацію та вибуття ОЗ. Формування єдиної інформаційної бази забезпечує узгодженість облікових даних із фактичними характеристиками обладнання, сприяє зменшенню ймовірності помилок і створює передумови для своєчасного оцінювання ефективності використання матеріальних активів.

Висновки

Провівши дослідження аудиту і аналізу ефективності використання ОЗ підприємства сформовано низку висновків, а саме:

1. ОЗ є важливою складовою економічного потенціалу підприємства, що забезпечує здійснення господарської діяльності та формує передумови для його розвитку. Дослідження наукових підходів дозволило узагальнити економічну сутність ОЗ, визначити їх основні характеристики та критерії визнання відповідно до чинних нормативних вимог. Встановлено, що належна організація обліку ОЗ ґрунтується на дотриманні принципів формування фінансової інформації, правильності оцінювання активів та обґрунтованості їх віднесення до відповідних облікових груп. Комплексне застосування зазначених положень сприяє підвищенню достовірності фінансової звітності та створює необхідну інформаційну основу для проведення аудиту й аналізу ефективності використання ОЗ підприємства.
2. Дослідження наукових підходів до класифікації ОЗ дозволило визначити основні напрями їх систематизації та обґрунтувати значення класифікаційних ознак для обліку, аудиту й економічного аналізу. Встановлено, що сучасні підходи до групування ОЗ поступово розширюються за рахунок урахування технологічних, функціональних, управлінських та соціально-екологічних характеристик активів. Комплексна класифікація забезпечує впорядкування інформації про склад, структуру та особливості використання ОЗ, сприяє підвищенню достовірності облікових даних і створює передумови для ефективного контролю за їх станом та рухом. Застосування обґрунтованих класифікаційних підходів дозволяє вдосконалити інформаційне забезпечення управління основними засобами та визначити напрями підвищення ефективності їх використання.
3. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку, аудиту й аналізу ОЗ формує основу для достовірного відображення

господарських операцій та ефективного управління необоротними активами підприємства. Досліджено основні законодавчі акти, національні й міжнародні стандарти, що регламентують порядок визнання, оцінювання, амортизації та відображення ОЗ у фінансовій звітності. Визначено ключові джерела інформації, необхідні для проведення аудиторських процедур та аналізу їх стану й ефективності використання. Обґрунтовано, що поєднання нормативних вимог, належного документального забезпечення, внутрішнього контролю та сучасних цифрових технологій сприяє підвищенню достовірності облікової інформації, результативності аудиту й обґрунтованості управлінських рішень щодо використання ОЗ підприємства.

4. Організація та планування аудиту ОЗ є важливою передумовою забезпечення достовірності облікової інформації та результативності аудиторської перевірки. Досліджено основні етапи проведення аудиту, визначено його мету, завдання та особливості планування з урахуванням характеру господарських операцій і ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності. Обґрунтовано необхідність застосування ризик-орієнтованого підходу, який дозволяє визначати пріоритетні напрями перевірки, раціонально розподіляти аудиторські ресурси та забезпечувати отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів. Належна організація аудиторських процедур сприяє своєчасному виявленню облікових порушень, удосконаленню системи внутрішнього контролю та підвищенню ефективності управління основними засобами підприємства.
5. Методика аудиту ОЗ ґрунтується на комплексному застосуванні документальних, органолептичних і розрахунково-аналітичних методів, спрямованих на перевірку достовірності облікової інформації та відповідності господарських операцій нормативним вимогам. Важливе місце в процесі аудиторської перевірки посідає оцінювання системи внутрішнього контролю, що забезпечує виявлення потенційних ризиків

і визначення пріоритетних напрямів аудиту. Систематизація аудиторських процедур щодо перевірки наявності, оцінювання, амортизації, ремонту, модернізації та вибуття ОЗ створює передумови для своєчасного виявлення облікових порушень, отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів та формування обґрунтованих висновків щодо достовірності фінансової звітності підприємства.

6. Аналіз ОЗ є важливим інструментом оцінювання стану, структури, руху та ефективності використання матеріально-технічного потенціалу підприємства. Його методика передбачає комплексне застосування показників динаміки, структурних змін, технічного стану, інтенсивності оновлення та економічної результативності використання необоротних матеріальних активів. Особливе значення мають показники фондовіддачі, фондомісткості, рентабельності, зносу та придатності ОЗ, які дозволяють оцінювати ефективність їх експлуатації та виявляти внутрішньогосподарські резерви. Систематичне проведення аналізу створює інформаційну основу для обґрунтування управлінських рішень щодо модернізації обладнання, оптимізації структури ОЗ і підвищення результативності їх використання.
7. Ефективне управління основними засобами підприємства ґрунтується на комплексному поєднанні планування, організації експлуатації, технічного обслуговування, контролю та своєчасного оновлення матеріально-технічного потенціалу. Важливе значення має врахування технічних, організаційних та економічних чинників, що впливають на рівень експлуатаційних витрат і результативність використання обладнання. В умовах цифровізації пріоритетними напрямами вдосконалення управління основними засобами стають автоматизація облікових процесів, безперервний моніторинг технічного стану, застосування прогнозної аналітики та інтеграція інформаційних систем.

Список використаних джерел

1. Боденчук Л. Б., Чернова Л. О. Аналіз стану та ефективності використання основних засобів підприємств України. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 58 (1). С. 102–107.
2. Бунда О. М., Гавриш А. В. Аудиторські процедури щодо основних засобів підприємства. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2025. № 32. С. 34-42
3. Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малюга Н. М., Петренко Н. І. Контроль і ревізія : підручник / за ред. Ф. Ф. Бутинця. 3-тє вид., допов. і перероб. Житомир : Рута, 2002. 544 с.
4. Бухгалтерський облік у сільськогосподарських підприємствах / за ред. П. Т. Саблука, В. Б. Моссаковського. Київ : Урожай, 1998. 416 с.
5. Вагонова О. Г., Госалов Ю. С. Інноваційні аспекти класифікації основних засобів у динамічних секторах економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 1. С. 29–36.
6. Васильків М. Р., Чубай В. М. Аудит операцій з основними засобами: методика, чинники, які потрібно враховувати, помилки та порушення, що виявляються. Молодий вчений. 2021. № 4(2). С. 288-296
7. Винятинська Л. В., Оніщенко М. В. Аналіз тенденцій розвитку основних засобів промислових підприємств України. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2019. № 16 (2). С. 9–12.
8. Височан О. С., Фок Ю. Р. Сучасні тенденції досліджень проблематики обліку, аналізу та аудиту основних засобів суб’єктів державного сектору економіки у роботах вітчизняних науковців. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 53. С. 161-166
9. Воляник Г. М., Шутка С. Є., Копілько Н. І. Аналіз забезпеченості основними засобами та управління ефективністю їх використання суб'єктом господарювання державного сектору. Науковий вісник НЛТУ України. 2021. Т. 31. № 6. С. 68–73

10. Гайдаєнко О. М. Застосування факторного аналізу у дослідженні ефективності використання основних засобів. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 56. С. 120–124.
11. Галущак І. Є. Нормативно-правове регулювання обліку і контролю основних засобів. Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. 2015. Вип. 11. С. 309-312
12. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Харків : Фактор, 2008. 1008 с.
13. Горкавий В. К., Карповець О. М. Методологічні засади аналізу наявності і відтворення основних засобів. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2013. № 3. С. 79–86.
14. Гуцаленко Л. В., Василець М. В. Аудит основних засобів підприємства. Інфраструктура ринку. 2016. Вип. 2. С. 352-356
15. Дробязко С. І., Конопля М. О. Організація і методика обліку основних засобів підприємства та аналіз ефективності їх використання. Вісник університету «Україна». Серія: Економіка, менеджмент, маркетинг. 2019. № 3. С. 94–102.
16. Євтушенко О. А. Урахування потреб процесно-орієнтованого управління в класифікації основних засобів підприємства. Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки. 2013. № 1. С. 79–85.
17. Єпіфанова І. Ю., Ткачук Л. М., Беркатюк Ю. О. Теоретико-методичні аспекти управління основними засобами будівельних підприємств. Innovation and Sustainability. 2022. Iss. 4. С. 94-100
18. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 3-тє вид. Київ : Знання, 2000.
19. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99

20. Кірдіна О. Г., Андрощук М. М., Черняк Ю. М. Управління процесами оновлення основних засобів підприємств залізничного транспорту. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2023. № 84. С. 28-37
21. Коритний В. О. Удосконалення класифікації та методики показників аналізу використання основних засобів сільськогосподарських підприємств. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 7. С. 110–119.
22. Корнійчук Л. Я., Татаренко Н. О., Поручник А. М. Історія економічних учень : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1999. 562 с.
23. Костюнік О. В., Наконечна А. А. Економічний зміст та класифікація основних засобів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2016. Вип. 21 (1). С. 177–180.
24. Костюнік О. В., Чирченко В. В. Удосконалення методичних підходів до аналізу основних засобів підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2020. № 5 (2). С. 17–20.
25. Косяк А. П. Основні засоби: поняття, класифікація, вартість, первинний облік і документальне оформлення комунальними підприємствами. Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 2. С. 104–110.
26. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 21–22. С. 106–111.
27. Кушнір О. Коли необоротні активи постають оборотними. Бухгалтерія. 2008. № 4. С. 61–64.
28. Лесняк В. О. Особливості методики внутрішнього аудиту операцій із використання та утримання основних засобів на підприємствах сільськогосподарського машинобудування. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 47(2). С. 145-150

29. Лютова Г. М., Атамась О. М. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Фінансовий простір. 2018. № 3. С. 147–157.
30. Макаренко А., Шама М. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. Агросвіт. 2020. №2. С. 30–37.
31. Меліхова Т. О., Синиця Ю. С., Яковлев А. І. Удосконалення обліку та аудиту основних засобів на малому підприємстві за допомогою правильного застосування їх вартісного вимірювання. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 23. С. 53-58
32. Михайлов А. М. Відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків : Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва, 2009. 19 с.
33. Міркорова Л., Гнатенко Є. Удосконалення методики аналізу ефективності використання основних засобів підприємства. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. 2017. № 1. С. 11–15. URL:
34. Міхляєва Д. С., Бєлозерцев В. С. Методика проведення аудиту основних засобів на автотранспортних підприємствах. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 6(2). С. 28-34
35. Мішура В. Б., Спіцин А. Є. Еволюція поняття, класифікація та економічна сутність основних засобів. Науковий вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2017. № 2. С. 148–154.
36. Мулик Т. О. Аналіз основних засобів підприємства: методичні та практичні аспекти. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 46. С. 113–122.
37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13

38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92.
39. Павлова Г. Є., Квітницький Е. Е. Управління основними засобами підприємства: актуальні підходи та інструментарій. Агросвіт. 2025. № 23. С. 72-78
40. Панасюк В. М. Фінансові та економічні аспекти військового перероблення в контексті відновлення національної безпеки. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2026. № 1 (19). С. 284–293.
41. Панасюк В. М. Цифрова трансформація логістики як економічний імператив розвитку міжнародних ринків. Ефективна економіка. 2026. № 2. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.7.
42. Панасюк В. М., Бродовська О. Г., Мужевич Н. В. Застосування цифрових рішень для автоматизації обліку екологічних витрат у громадах. Інвестиції: практика та досвід. 2026. № 6. С. 46–51.
43. Панасюк В. М., Проказюк Т. В. Трансформація обліку та оподаткування експортних операцій в умовах воєнного стану. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2026. № 1. DOI: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2026-1-11807.
44. Панасюк В. М., Шевчук О., Черешнюк О. М. Аудит логістичних процесів як інструмент підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Сталий розвиток економіки. 2026. № 1 (58). С. 835–841. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-111.
45. Панасюк В., Шевчук О., Черешнюк О. Аудит логістичних процесів як інструмент підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Сталий розвиток економіки, 2026. № 1 (58). С. 835-841.
46. Перетятько Ю. М. Фасетна класифікація ремонту основних засобів для цілей фінансового та управлінського обліку. Вісник Національного

університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2023. Вип. 3. С. 194–203.

47. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

48. Подмешальська Ю. В., Феофанов Л. К., Качан К. А. Удосконалення аудиту основних засобів. Агросвіт. 2020. № 3. С. 118-129

49. Потриваєва Н. В. Нормативно-правові особливості та проблемні аспекти обліку основних засобів. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2015. Вип. 1. С. 49-57

50. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19

51. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

52. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів : наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 № 561. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03

53. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99

54. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95

55. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14

56. Радіонова Н. Й., Войтенко М. В. Методичні засади проведення аудиту основних засобів. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . 2021. № 15. С. 37-41

57. Савків У. С., Василюк М. М., Лещук Г. В. Модель комплексного аналізу основних засобів у системі управління підприємством. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2023. Вип. 19(1). С. 177-184
58. Сафронська І. М., Бєсєдина Г. Є., Ковальова Т. В. Сутність та завдання обліку основних засобів. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 2(2). С. 245-251
59. Сирцева С. В., Чебан Ю. Ю. Методичні підходи щодо проведення аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах. Modern economics. 2017. № 5. С. 111-121
60. Сухарський В. С. Економічний словник-довідник. Тернопіль : Богдан, 2002. 720 с.
61. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський облік на підприємствах України з різними формами власності. Київ : КНЕУ, 2002. 571 с.
62. Шацков В. В. Класифікація основних засобів підприємств суспільного інтересу. Український економічний часопис. 2024. Вип. 5. С. 146–152
63. Шурда Л. Д. Економіко-експертна оцінка основних засобів підприємства в системі управління їх відтворенням : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. Донецьк : Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2003. 18 с.
64. Якимова Л. П., Смольнікова К. А. Аналіз основних засобів підприємства: проблемно-прогностичний підхід. Інноваційна економіка. 2020. № 5–6. С. 155–161.
65. Desyatnyuk O., Chereshnyuk O., Sachenko S., Liakhovych H., Brykhansky R. Internal audit of the sales system: a fuzzy-multiple approach. IEEE IDAACS 2025 13th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications 4-6 September 2025, Gliwice, Poland, Silesian University of Technology. P. 346-351.

66. Desyatnyuk O., Tkachyk F., Sachenko S., Chereshnyuk O., Karpinets V. Modeling tax administration efficiency in the context of the digitalization public finances. Journal of European Economy, vol. 25, no. 1, Mar. 2026, pp. 136-154,
67. Dubchak L., Chereshnyuk O., Miruta M., Brunarskyi M. Fuzzy Audit System of Enterprise Activity. The First International Workshop of Young Scientists on Artificial Intelligence for Sustainable Development; May 10-11, 2024. P. 109-118
68. International Accounting Standards Board. IAS 16 Property, Plant and Equipment. IFRS Foundation. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-16-property-plant-and-equipment/ (date of access: 17.11.2026).
69. International Auditing and Assurance Standards Board. 2026 Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, Sustainability and Other Assurance, and Related Services Pronouncements. IAASB, 2026. URL: https://www.iaasb.org/publications/2026-handbook-international-quality-management-auditing-review-sustainability-and-other-assurance
70. Panasyuk V., Chereshnyuk O. Audits at alternative energy enterprises using artificial intelligence technologies. Socio-Economic Relations in the Digital Society, 3(61), 2026. P. 68-79.
71. Sachenko A., Chereshnyuk O., Sachenko S., Brukhanskyi R., Czupryna-Nowak A. A fuzzy multiple-criteria approach to planning the energy needs of enterprises. 1st International Scientific Workshop “Applied information technologies and artificial intelligence systems”, December 18-20, 2025, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine. 2025. Pp. 101-110.
72. Zhukovska A., Panasyuk V., Chereshnyuk O., Schuchmann V., Andruntsiv V., Punda A. Fuzzy Logic-Based Audit Inclusive Development of Territorial Communities. 16th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). 2026. P. 402-408